

L'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials

XIè Taller de Reflexió i Debat d'AQU Catalunya amb les Universitats Catalanes

Universitat de Barcelona, 28 i 29 de gener de 2010

No pot ser útil ni eficient l'aplicació del model de les Ciències de la Natura a les Humanitats i les Ciències Socials. Cal, doncs, la creació d'un nou sistema basat en la transparència i l'objectivitat, però que tingui present la naturalesa de la recerca en aquests àmbits.

1. Quins són els principals problemes en l'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials?

- a. El paper diferent dels llibres o els articles en les Humanitats i les Ciències Socials
- b. Diferència entre les àrees de coneixement que s'ocupen de temàtiques universals i les àrees amb un objecte d'estudi delimitat territorialment

1a. Hi ha un ampli consens —però no unanimitat— a valorar com a **instrument essencial de difusió de la recerca el llibre d'autor i les obres col·lectives de caràcter no miscel·lani** que representen un esforç de reflexió sobre temes específics de la recerca en cada disciplina. S'entén que, en la major part de les disciplines que s'inclouen dins les Ciències Humanes i Socials, les monografies no són substituïbles per articles, i també que els límits entre recerca i alta divulgació (que cal fer normalment mitjançant el llibre) són sovint molt difusos. Això implica, però, la **necessitat d'establir criteris d'avaluació de les editorials universitàries o privades d'orientació acadèmica, inspirats en el *peer reviewing*, i d'encarregar-ne l'avaluació a entitats independents.**

Cal tenir present igualment que els ritmes de la recerca són força més llargs en els camps de les Ciències Humanes i Socials, com ho són també els períodes de vigència dels treballs que en resulten. Mentre que en el camp de les Ciències de la Natura un article pot «caducar» en l'espai de mesos, en les Ciències Humanes i Socials poden passar anys abans no comenci a ser citat.

1b. Les Ciències Socials i les Humanitats habitualment han de partir d'una reflexió d'aspectes específics de la realitat, que sovint tenen un àmbit territorial netament delimitat, en funció de la diversitat cultural humana. Tot i que això no ha d'implicar perdre de vista la possibilitat d'una projecció més global i de fer estudis sobre les eventuais regularitats interculturals, també es valora la necessitat dels estudis de caràcter territorialment delimitat i es defensa que aquest tipus de treball es pugui fer en les llengües que són pròpies de les zones estudiades, sense que això comporti cap mena de discriminació a l'hora de valorar-lo.

En aquest sentit, cal dir que **no hi ha unanimitat quant al factor de correcció en relació amb el caràcter «territorial» de la recerca i amb l'ús de llengües minoritàries** que pot representar el CARHUS, ja que es considera un instrument millorable. Es valora també la possibilitat de crear una llista de revistes catalanes equivalent al RESH espanyol.

L'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials

XIè Taller de Reflexió i Debat d'AQU Catalunya amb les Universitats Catalanes

Universitat de Barcelona, 28 i 29 de gener de 2010

També cal tenir en compte la dificultat que en molts casos representa per als investigadors dels àmbits de les Humanitats el fet de publicar en llengües diferents de la pròpia. A això cal afegir-hi la major extensió dels articles i l'ús d'un llenguatge especialitzat amb molts més matisos conceptuals que en el cas de les Ciències de la Natura, que sovint poden expressar els resultats dels seus treballs en una extensió reduïda i utilitzant un llenguatge simbòlic universal.

2. Qualitat d'una investigació *versus* qualitat de la difusió. Quins han de ser els criteris de qualitat en la investigació en Humanitats i Ciències Socials (per grups específics)?

Es considera que el criteri fonamental de qualitat d'una recerca rau, com és lògic, en **l'originalitat i la rellevància del coneixement que genera. La interdisciplinarietat, la idiosincràsia dels equips de recerca** (liligada a l'anterior), la seva experiència i la capacitat per formar investigadors novells i per fomentar la formació de xarxes i l'intercanvi de coneixements i estratègies són altres criteris que cal tenir presents, sense oblidar, però —tal com es recorda més endavant—, el paper encara important dels investigadors individuals.

Quant als criteris emprats per avaluar la recerca, són molt discutibles i, sens dubte, sempre millorables, però s'entén que els criteris que apliquen AQU Catalunya i l'ANECA per a la provisió de places de diferents tipus s'han mostrat relativament útils i que poden ser una de les bases per a una reflexió més aprofundida sobre aquesta qüestió.

Les obres de creació artística constitueixen amb tota evidència un cas particular. S'han de valorar en funció de la qualitat i de l'originalitat, la repercussió i el reconeixement públic. Els índexs d'impacte d'una obra podrien ser l'obtenció de premis, les exposicions individuals o col·lectives, la presència en museus de prestigi reconegut, l'estrena de composicions musicals i la difusió i l'acollida en mitjans especialitzats que poden arribar a ser premsa diària. Els criteris actuals pel que fa a les exposicions són excessivament restrictius.

3. Criteris per determinar la ubicació d'una publicació en una llista de referències. Quins dels criteris detectats en el punt anterior són pertinents?

Es considera que no és fàcil jerarquitzar la importància de les revistes i que no sempre hi ha una relació clara entre la qualitat del treball i el lloc on es publica. Tanmateix, s'entén que és necessari establir uns criteris objectius perquè les revistes puguin ser incloses en bases de dades, com ja es fa, per exemple, en el Latindex (regularitat, avaluació d'experts, dates d'acceptació, resums en anglès, etc.), i que, a partir d'aquí, **cal refer el llistat del CARHUS,**

L'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials

XIè Taller de Reflexió i Debat d'AQU Catalunya amb les Universitats Catalanes

Universitat de Barcelona, 28 i 29 de gener de 2010

sense numerus clausus. En tot cas, el criteri fonamental d'inclusió ha de ser la qualitat, mesurada principalment a partir de l'originalitat i la rellevància dels treballs que s'hi publiquin.

4. Avaluació a través de referents *versus* avaluació directa de les contribucions. Poden ser complementàries?

Hi ha **consens a mantenir les revistes indexades com un criteri d'avaluació important (molt important en algunes àrees), però la gran majoria de participants creu que no ha de ser exclusiu ni automàtic**, ni tenir la rellevància que té actualment, que s'explica en part per un mimetisme amb el sistema d'avaluació que s'aplica a les Ciències de la Natura. Es reconeix que la qualitat de la investigació no està necessàriament relacionada amb el vehicle de difusió que utilitzen, de manera que molts treballs publicats en revistes no indexades són de gran qualitat i també es pot donar la situació inversa, de la qual cosa es desprèn la necessitat de l'avaluació directa. En aquest sentit, hi ha un consens ampli, però no unanimitat, a considerar **imprescindible (convenient?) alguna forma d'avaluació directa dels treballs de recerca** — si més, no d'una selecció dels que pugui aportar un candidat—, tot i que es reconeix que això representa dificultats i costos afegits importants per al sistema d'avaluació. En resum, es considera necessari un sistema mixt, que hauria de ser experimentat en un termini breu.

Cal assenyalar igualment que la major part de revistes de l'àmbit de les Ciències Socials i les Humanitats no tenen índexs d'impacte, la qual cosa situa en una posició de desavantatge els investigadors en alguns d'aquests camps. Es recomana, en conseqüència, que AQU Catalunya avanci en l'elaboració d'un índex de citacions que reculli les especificitats de les àrees de les Humanitats i les Ciències Socials.

També es considera necessari introduir en l'avaluació (o revisar el valor que tenen actualment) els textos —a vegades no són articles en sentit estricte— que apareixen en revistes electròniques, fòrums de debat o altres publicacions en línia.

Finalment, es demana que totes les avaluacions siguin dutes a terme per especialistes de les àrees de coneixement corresponents.

L'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials

XIè Taller de Reflexió i Debat d'AQU Catalunya amb les Universitats Catalanes

Universitat de Barcelona, 28 i 29 de gener de 2010

5. Intensitat de la investigació (volum de publicacions) i figures d'acreditació. Diferents figures d'acreditació requereixen diferents volums i qualitat de la difusió?

Els requisits mínims exigibles per a cada figura d'acreditació haurien de ser objecte d'un debat específic que va més enllà del que es pot mantenir en el marc d'aquest taller. En tot cas, es recomana atorgar un pes adequat a la docència en l'avaluació en el cas dels aspirants a agregat, com també tenir present l'especificitat de certes àrees de coneixement, en particular les relacionades amb la creació artística.

Quant a la segona qüestió plantejada, la resposta és, evidentment, afirmativa.

6. El paper dels grups de recerca en la producció i l'avaluació científica

7. Potencial del grup investigador, context d'oportunitats i producció científica

Els grups de recerca tenen un paper de primer ordre a l'hora de facilitar el treball col·lectiu i interdisciplinari, la inserció d'investigadors novells en el sistema de recerca, i la captació i l'optimització dels recursos en convocatòries de caràcter competitiu. Tanmateix, no es pot menystenir la tasca, sovint molt important, realitzada per investigadors individuals que, seguint una llarga i fructífera tradició dels nostres camps d'estudi, treballen més o menys en solitari.

Caldria revisar el requisit absurd d'haver de formar part del personal d'una institució de recerca per poder constar en qualitat d'investigador en projectes com els de R+D o SGR. No tot el personal d'aquest tipus té les competències necessàries, mentre que hi ha investigadors que sense estar enquadrats en institucions de recerca fan una tasca remarcable.

Pel que fa als projectes que desenvolupen, i a banda de criteris de valoració purament tècnics (com ara la distinció entre projectes competitiu i no competitiu, o l'organisme finançador, entre d'altres qüestions), s'entén que **cal una avaluació no solament dels resultats publicats, sinó del procés de la recerca, i que cal tenir en compte com a factor important l'originalitat i la interdisciplinarietat del treball**. Cal afegir, en relació amb l'avaluació de projectes R+D, la necessitat **d'ampliar els terminis per a l'avaluació de resultats publicats**. Demanar un nombre important de treballs —sobretot monografies— immediatament després d'acabar un projecte triennal, en el qual es pot haver generat una quantitat enorme de dades, no és solament absurd, sinó que pot ser contraproductiu, ja que pot propiciar la publicació de treballs poc elaborats i amb conclusions no prou ben fonamentades. Cal insistir que, en

L'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials

XIè Taller de Reflexió i Debat d'AQU Catalunya amb les Universitats Catalanes

Universitat de Barcelona, 28 i 29 de gener de 2010

Humanitats i Ciències Socials, els ritmes de la recerca són força llargs (més, en tot cas, que en les Ciències de la Natura).

8. Investigació i transferència de coneixement en les Humanitats i les Ciències Socials. Problemàtiques i potencialitats

Cal avançar en la definició de què és *transferència* en el nostre àmbit. Els criteris que es proposen parteixen de l'impacte social, de l'aplicabilitat i de la relació amb la recerca duta a terme per qui fa la transferència, independentment del format, que pot ser molt variat (des d'una divulgació o un informe fins a un comissariat d'exposició). Dins d'aquest apartat s'inclou la proposta d'avaluar l'impacte sobre el turisme d'activitats com ara exposicions, concerts i altres activitats.

Es demana que se'n faci una valoració superior en les avaluacions (per exemple, actualment a l'ANECA només val un 4%).

9. Altres

D'altra banda, es considera desitjable que el personal actualment contractat i que ha obtingut l'acreditació generi una plaça de lector o agregat a la universitat corresponent.